

CON ĐƯỜNG SÁNG TÁC CỦA A. X. PUSKIN

ĐỒ HỒNG CHUNG

Puskin sinh năm 1799, mười năm sau cuộc Cách mạng Pháp. Mười hai năm sau nước Nga phát động chiến tranh bảo vệ Tổ quốc, đánh tan quân xâm lược Napoléon. Mấy năm sau nữa, tham gia phong trào đấu tranh chống phong kiến do những người quý tộc tiến bộ khởi xướng. Cao của phong trào này là cuộc khởi nghĩa tháng Chạp 1825. Chiến tranh ái quốc và cách mạng đã hun đúc, bồi dưỡng Puskin thành người nghệ sĩ chân chính.

Puskin là sự hài hòa: công dân và nghệ sĩ, lý trí và tình cảm, riêng và chung, truyền thống và cách mạng, dân tộc và nhân loại, tổng kết sự phát triển văn học quá khứ, đặt nền móng xây dựng văn học hiện đại và tương lai. Từ Gogôn, Biêlinxki thời đó đến Gorki về sau đều nhấn mạnh đặc điểm này.

Thơ Puskin đã nói một cách chân thành, sâu sắc những điều các thế hệ, các lứa tuổi muốn nói và cảm thấy trong lòng họ biết bao suy nghĩ, cảm xúc. Không phải vô cớ mà ngày nay người ta vẫn xem Puskin là người cùng thời, người bạn tâm tình trong cuộc sống. Thơ Puskin vẫn hoàn toàn gần gũi với chúng ta, không có gì xưa cũ, lạc lõng, khó hiểu, dường như Puskin vẫn đang sống và nói. L. Tônxtôi nói là trong thơ Puskin mỗi người đều có thể tìm thấy một điều gì tự mình đã trải qua... sẽ thấy mình và những ý nghĩ của chính mình. Puskin là hiện tượng vĩnh viễn sống, vĩnh viễn hiện tại. Ngay giờ đọc thơ Puskin không ai nghĩ đó là thơ tình ngày xưa. Mỗi thời đại đều nhận ra Puskin là nhà thơ của mình. Trong bài thơ *Đại kỷ niệm* chính Puskin đã nói đến mối quan hệ bền đẹp giữa nhà thơ và nhân dân: "Tôi sẽ không chết", "Nhân dân sẽ còn yêu tôi mãi".

Thơ Puskin gắn liền với phong trào yêu nước, tiến bộ đương thời, với số phận của dân tộc. Puskin tự nhận là "nhà thơ của thực tại", ông quan sát, nghiên cứu, khám phá thực tại đơn giản nhưng phức tạp, tầm thường và cao đẹp, lấy thực tại làm nguồn cảm hứng vô tận. Và thực tại ấy qua ngòi bút của ông đã thành những bài thơ đẹp đẽ, có mảnh trăng đồng nội, cổ xe tam mã, tiếng hát tình bạn, tình yêu, ước mơ, hy vọng.

Puskin đổi mới và sáng tạo: nội dung, thể loại, ngôn ngữ, nhịp điệu. Puskin làm thơ "công dân", khác mọi người, ông không chỉ tuyên truyền cổ động chính trị mà còn nói lên những xúc động cá nhân, nói cái chung cùng cái riêng. Với phong trào cách mạng, ông không đứng ngoài quan sát, chỉ trích, mà coi phong trào là của mình, tự nguyện xông vào bão tố, làm tròn sứ mệnh thiêng liêng của người nghệ sĩ, trước sau vẫn trung thành với lý tưởng. Puskin viết truyện lịch sử nhưng không xem xét lịch sử và sự kiện theo quan điểm chính thống của triều đình mà theo cách nhìn của nhân dân qua tiếng nói của bài ca, những truyền thuyết và của những người tiến bộ đương thời. Puskin nhận thức rõ mối liên hệ anh hùng và nhân dân, những qui luật phát triển của lịch sử, tinh thần của thời đại giữa bao nhiêu thế lực xô bồ, chìm lấp, thật giả. Nhà thơ dũng cảm không tránh né những vấn đề gay gắt, nóng bỏng của thời đại: quan hệ giữa giai cấp thống trị và nhân dân, chế độ nô dịch, vấn đề nông dân và cuộc khởi nghĩa... Tuy sáng tác dưới ách kiểm duyệt nghiêm ngặt nhưng Puskin không uốn cong ngòi bút khi viết về Pugatxốp, người anh hùng áo vải chống đối triều đình, về Radisev, nhà thơ cách mạng, nhà văn hào khởi nghĩa vũ trang tiêu diệt chế độ nông nô chuyên chế.

Puskin đã viết *Ephênhê Ônhêghin*, bộ bách khoa toàn thư có một không hai về cuộc sống Nga đương thời ở nông thôn và thành thị, với các tầng lớp khác nhau từ quý tộc đến dân thường, với mọi

chuyện vui buồn, lớn nhỏ hàng ngày. Puskin là người đầu tiên sáng tạo nhân vật điển hình "con thừa", gọi ra biết bao suy nghĩ cho tuổi trẻ tìm đường, nhận đường, bảo vệ và phát triển năng, hiến dâng cho những mục đích cao đẹp. Puskin cũng là người đầu tiên sáng tạo nhân vật người nhỏ bé", mở đầu việc khám phá "vùng đất mới" vô cùng phong phú, hấp dẫn, tạo thuận Gôgôn, Dôxtôlepki và nhất là Sêkhốp viết về đời thường. Trong tác phẩm Puskin bắt đầu xu những nhân vật bình thường: tiểu viên chức, thợ thủ công, nông dân, tiểu thương, tiểu chủ quan... Những nhân vật này cùng sinh hoạt hàng ngày và số phận của họ rất mới, rất lạ đối với đương thời và ngày nay vẫn có sức lôi cuốn.

Puskin coi trọng sự phong phú nhiều vẻ, sự giản dị sáng rõ, sự lành mạnh hữu ích, sự ng chính xác. Ông không mô phỏng người khác và cũng không lặp lại mình, ông không bằng lè những khuôn sáo có sẵn, mạnh bạo sáng tạo hình thức mới cho nội dung mới. *Epgênhê Ônhê*, một sáng tạo độc đáo, tiểu thuyết bằng thơ, kết hợp tự sự và trữ tình, nhân vật và nhà thơ. *Gôdunôp* là một kiểu mẫu bi kịch lịch sử, phá bỏ những luật lệ gò bó, lỗi thời. Truyện ngắn như *Người trưởng trạm*, *Con đằm pích* v.v... hấp dẫn vì cốt truyện và cách kể duyên dáng, hóm nhiều tình tiết bất ngờ, vì lòng yêu thương trân trọng con người, làm thức dậy trong tâm hồn ch những tình cảm tốt lành. Viết nhiều đề tài, nhiều thể loại, Puskin luôn luôn tìm tòi, đổi mới, nà những thành tựu mà văn học Nga nói chung và nhà thơ nói riêng đã đạt được, không ngừng, thiện thi pháp dù là thơ, kịch, hay văn xuôi.

Puskin làm việc say mê, khẩn trương và gặt hái những kết quả không ngờ trong những th sáng tạo hạn hẹp. Cuộc đời ít khi mỉm cười với nhà thơ: đồng lương viên chức thấp kém, nhuậ ỏi, nợ nần chồng chất, gia đình eo xèo, xã hội tù túng, ngột ngạt, nhưng nhà thơ biết vượt qua vệ nhân cách và hiến mình trọn vẹn cho sáng tạo nghệ thuật.

Chúng ta đọc tác phẩm Puskin bằng tiếng Việt từ cuối những năm 50, làm quen với n chậm hơn so với L. Tônxtôi, Sêkhốp, Gorki, nhưng cũng từ buổi đầu gặp gỡ ấy Puskin sống tro tìm Việt Nam. Chúng ta đã cố gắng nhiều đề giới thiệu với bạn đọc rộng rãi những nét tiêu b nhiều khía cạnh khác nhau về con người và sự nghiệp của nhà thơ. Về nghiên cứu đã có nhữn giáo trình của các trường đại học Tổng hợp và Sư phạm., một cuốn chuyên luận của NXB Đại l một cuốn sách danh nhân của NXB Văn hóa⁽²⁾. Về tác phẩm đã có những bản dịch nhiều t thơ trữ tình, trường ca, tiểu thuyết thơ, kịch thơ, truyện ngắn, truyện lịch sử. Tuy nhiên số lượ ít: chưa đầy sáu chục trong ngót ngàn bài thơ, có những phần còn thiếu như văn chính luận, ph

Kỷ niệm Puskin lần này không phải thêm một lần !³ nghi hình thức mà thêm một lần đợc tiếp xúc với nhà thơ, tìm hiểu những nét mới về tài năng tuyệt diệu và nhân cách cao quý của n Chúng ta nghĩ đến 10 năm sau, khi cùng nhân loại kỷ niệm 200 năm ngày sinh của nhà thơ và công việc cần làm để tiếp thu di sản của Puskin, đáp ứng lòng mong mỏi của bạn đọc khi sắp vào thế kỷ mới.

CHÚ THÍCH

1. Đỗ Hồng Chung. "Puskin - nhà thơ Nga vĩ đại". NXB Đại học, 1977.
2. Hồ Sĩ Vịnh. "Puskin". NXB Văn học, 1983.